

శారదాగ్రంథమాలాప్రథమకుసుమము.

262 నా

శ్రీంస్తు
నందవధము.

(నాలుగంకముల నాటకము)

భ. చి. యజ్ఞనారాయణశర్మవిరచితము.

శారదాగ్రంథమండలివారిచే

ప్రకటితము.

మాడుగుల.

నందాదారులకు }
నెల 0-3-0

1913

665

ఇతరులకు }
0-4-0

894-8132
YAC-N

THE VANI NILAYAM PRESS, MADRAS-1913

భ. చి. యజ్ఞనారాయణ శర్మ,
ప్రొఫెసర్.

చదువరులారా !

మా గ్రంథమాలా ప్రథమకుసుమము జూలయి
లోనే వెలువడు నని ప్రకటించియున్నాము. కాని
కొన్ని కారణములచే నట్లు చేయజాలకపోతిమి.
ఇటుమీఁద నట్టియాలస్యము రాకుండ సకాలము
ననే ప్రకటించుచుందుము. కావున మా చందాదా
రుల వఱకు మమ్మును మన్నింతురని నమ్ముచు
న్నాము.

ఈ “సందవధ” మను చిన్నినాటకము బ్ర.శ్రీ.
భ. చి. యజ్ఞనారాయణశర్మగారిచే రచింపబడి
నది. ఇది చరిత్రాత్మక మయినదే కాని యచ్చట
చ్చట గొంతభాగము కల్పితముకూడ లేకపోలేదు.
అది నాటకధర్మమే కదా ! తదనుసారముగానే పా
త్రములును గల్పింపబడినవి.

ఇందు గుణములను గ్రహించి దోషములను మా
కుఁ దెలిసినచో రెండవముద్రణ మచిరకాలముననే
కానున్నది గనుక నందు సవరించుకొందుము.

మామగూల
ప్రమీదీచ
అశ్వయుజగమ

ఇట్లు
సంపాదకుడు:—
భ. చిరంజీవిశర్మ

ఈనాటకమున వచ్చుపాత్రములు.

ప్రథమాంకములో:—

సూత్రధారుడు

మారిషుడు

చాణక్యుడు

చంద్రగుప్తుడు

ఇందుశేర్మ

విష్ణుగుప్తుడు

ద్వితీయాంకములో:—

చంద్రగుప్తుడు

వసంతుడు

ప్రతీహరి

వార్తాహరి

శంభుదాసుడు

అంభీరుడు

వసంతుడు

సేనాని

తృతీయాంకములో:—

చంద్రగుప్తుడు

వేగువాడు

ప్రతీహరి

సెల్యూకసు

అంభీరుడు

గోపాలుడు

చతుర్థాంకములో:—

రామావధాని

పేరిశాస్త్రి

చంద్రగుప్తుడు

వసంతుడు

ప్రతీహరి

పద్మనందుడు

సెల్యూకసు

చాణక్యుడు

శ్రీ రస్తు.

ఓం నమో మార్తాండగురుపరబ్రహ్మణే.

నందవధము.

(ప్రస్తావన.)

ఉ. హాటకగర్భనన్నత మహామునిసేవితపాదపద్మ
యా, రాటము మాన్ని ప్రోవవె తిరమ్ముగ
సంచతి దైన్య మేర్పడక, బాటలగంధి భీమసుత
భక్తి భజింపగఁ బ్రోచునాజగ, న్నాటకసూత్ర
ధారి యదునందనుఁ డోముత మిమ్ముఁ బ్రేమ
తోన్.

(నాంద్యంతమున సూత్రధారుఁడు ప్రవేశించి).

సూత్ర—మారిషా! ఒక్కసారి యిటునచ్చెదవా?
ఎవరితో నాగుద్దలూట!

మారిషుఁడు—(ప్రవేశించి) అయ్యా! చూడండి, రా
క్షసుడు లాంటివాడిని నన్ను బ్రహ్మాండంత చిక్కు
పెట్టుతున్నాఁడో!

సూత్ర—ఏమోయి నేఁ డాడఁబోవునాటకము నస్పృ
హే మీరే మొదలిడినారే!

మారి—నందవధ నాటకమునకేనా? బావగారూ!
ఈ నాటకము పెక్కుమంది రచించినారు

గదా ! అందెవరుచేసినది
 సూత్ర—ప్రదర్శన కనుకూఁ
 డిన నందవభము ప్రదర్శింఁ
 మారి—బావా ! అది రచిం
 సూత్ర—నీవెక్కడనో అడవి
 అటులేని వినుము.

గీ. భమిడిపాట్యస్వయోద్భవు
 డ్లమార్తాండశాస్త్రిపాద
 లాత్మఁ దలఁచునతఁడు సో
 సరస యజ్ఞనారాయణశర
 (అటు నిటుచూచి) నంద
 బడి చాణక్యుఁడు వచ్చుచున
 కగపడకుండ సీదారిని బోవుద.
 (నిష్క్రమింత)

ఇది ప్రస్తావ

ప్రథమాంకము.

(రంగము - మార్గము.)

[చాణక్యుఁడు రోషకషాయితనేత్రములతో
వీడ్వడినశిరోజములతోఁ బ్రవేశించును.]

చాణ—(కోపముతో) ఔరా! నందకుమారులా
రా! అగ్రాసనంబుననుండునన్నుఁ గ్రింది కీడ్పిం
చి యవమానించెదరుగా!

శా.జ్ఞాన మ్మించుక లేక యీగతిని నీచాణక్యునికొ
సత్సభక, హీనమ్ముక బాసరించినా రె తృప్తిలో
నీనందవంశంబు క, య్యానంభూస్థలి కిచ్చువాడ
నికమీప్రాణమ్ములకొగాచునా, భూనాథుండెవ
డోకనుంగొనుండు మిమ్ముకొ మట్టిమల్లాడెదక.

ఓరోరీ! పద్మనందా! చండతరాఖండప్రచండ
భండనంబున శాత్రవశుండాలదండకాండంబులఁ గలఁ
గుండువెట్టి, బెండుపఱుచు దోర్దండకోదండపండితుం
డగు చాణక్యుండు నీగుండెపయి నుండె ననుమా
ట యెఱుంగకపోతివేమిరా! నిండుభోజనకూటంబున
నుండునీపాఱుండు నీ కొకభీరుండుగాఁ దట్టెఁగాఁజో
లు. నందవంశీయులగునవనందులను వెనుకవై చిక్కిని
సకలజనారాధితపాదపద్ముడగు వృషలుని నిందిం
తువేమి? నందవంశంబు నిర్వంశంబు చేయక యీ

గదా ! అందెవరుచేసినది నేడు ప్రదర్శితము.
 సూత్ర—ప్రదర్శన కనుకూలమగురీతిని వ్రాయఁబడిన నందవధము ప్రదర్శితము.

మారి—బావా ! అది రచించినవారెవరో ?

సూత్ర—నీ వెక్కడనో అడవిమృగములాగున్నావు.
 అటులేని వినుము.

గీ. భమిడిపాట్యస్వయోద్భవుఁ డమలచరితుఁ
 డల్లమార్తాండశాస్త్రిపాదాంబుజమ్ము
 లాత్మఁ దలఁచునతఁడు సోమయాజిసుతుఁడు
 సరస యజ్ఞనారాయణశర్మ సుమ్మి.

(అటు నిటుచూచి) నందులచే నవమానింపఁ
 బడి చాణక్యుఁడు వచ్చుచున్నాఁడు. మర మాతని
 కగపడకుండ సేదారిని బోవుదము రమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ప్రస్తావన.

ప్రథమాంకము.

(రంగము - మార్గము.)

స్వయం రోషకషాయితనేత్రములతో
నశెరోజములతో, బ్రవేశించును.]
రోషముతో బౌరా! నందకుమారులా
గ్రాసనంబుననుండునన్ను, గ్రింది కీడ్పిం
మానించెదరుగా!

స్వయం లేక యీగతిని నీచాణక్యనిక
హీనమ్ముక బాసరించినా రెత్తటో
ంశంబుక, య్యానంభూస్థలి కిచ్చవాడ
ప్రాణమ్ములక గాచునా, భూనాథుండెవ
ంగొనుండు మిమ్ముక మట్టిమల్లాడెదక.
పద్మనందా! చండతరాఖండప్రచండ
శాస్త్రవశుండాలదండకాండంబుల, గల
బెండుపలుచు దోర్దండకోదండపండితుం
స్వయం నీగుండెపయి నుండె ననుమా
కపోతివేమిరా! నిండుభోజనకూటంబున
ండు నీ కొకభీరుండుగా, దట్టెగాజో
శీయులగునవనందులను వెనుకవై చిక్కిని
సితపాదపద్మం డగు వృషలుని నిందిం
ందవంశంబు నిర్వంశంబు చేయక యీ

చాణక్యుండు శిరోజములు ముడివెట్టఁడు సుమీ !
 ఓరీ ! విష్ణుగుప్తా ! నీ వాపద్మనందుని ముద్దులబిడ్డఁడ
 వుగా ! ఈచాణక్యుండు నీ కేయపకార మొనరించె
 నని వానిని దఱచుగా నేవగించుచుందువు ? మంత్రి
 ఠాక్షుఁడు తానేమో పెద్దవిద్వాంసునివలె మీకం
 దఱ కీదుర్బోధ బోధించియుండనోవు. మంచిది. ఇంక
 మీకు దిక్కెవ్వరో చూచెదఁగాక.

చ. హరిహరదేవనాథు లని నడ్డము నిల్చిన నందు
 లెల్ల సత్వరమున వార్ధి డాఁగినను జారుషమున్
 విడనాడి, “భూసురా ! శర” ణని యన్న నేమయి
 నజయ్యన నందకుమారశీర్షముల్, దఱగెద నడ్డ
 నాహృదయతాపము తీఱెడి నిద్రపట్టెడిన్. 2
 ఆహా ! కాలమాహాత్మ్యము ! వృషలుఁడు మీ
 కతినీచుఁడుగాఁ గన్పట్టుచున్నాఁడో ! ఆబాలుండు
 నిర్వక్రపరాక్రమంబున నిఖిలభూచక్రంబు నేకచక్రం
 బుగా నేలఁదగిన భూధవశక్రుండు కాఁడా ?

(చంద్రగుప్తుఁడు ప్రవేశించును.)

చంద్ర—ఆహా ! కాల మెంతలో నెంతగా మాఱి
 నది ! మౌర్యునికుమారుండనై, నూలుగురన్న
 దమ్ములతోడఁబుట్టి తుద కన్నదమ్ముల నందఱ
 దిగమ్రింగి యిట్లీనందులచే నవమానింపఁబడు

చున్నానా ! నీచులగునందులు సన్నుగూడఁ
జంప నుద్యమించి యిప్పట్ల నన్నొకసత్రాధికా
రినిగాఁ జేసిరిగా ! ఏమి జ్ఞాతివై రప్రభావము.
శా. నాతండ్రికొ సుచరిత్రు వానిశతసంతానమ్మును
గూడ నీ, జ్ఞాతుల్ కారయఁబెట్టి చంపి రికనకజం
పంగనుంకించి యీ, రీతికొజేయుచు నున్నవా రక
ట! దోర్వీర్యంబు చూపించుచు, “జ్ఞాతిశ్చేదన
లేనకి” మ్మునుటయే సత్యమ్ము చర్చింపఁగల. 3

ఇంక నాకు దిక్కెవ్వరు ? ఆర్యచాణక్యము
షినే యాశ్రయించెదను. అయ్యనఘుఁ డిట్లే పో
యెఁగదా ! వీరుగో ! చాణక్యముషి ! (దగ్గఱకుఁ బో
యిచాణక్యనిపాదములు పట్టుకొని మోకరించి)

ఉ. శక్యముకానిబాధ లనిశమ్మును బెట్టుచుఁ జంద్ర
గుప్తు భూ,మ్యైక్యము చేయ నెంచెడిదురాత్తులు
నందులబారినుండి మీ, వాక్యముకల్మిఁ బ్రోవు
డు భవత్పదపద్మములకొ భజింతుఁ జా,ణక్య! మ
హాత్మ ! మీరలె యనాథులపాలిటదిక్కుగావరే.
చాణ—వృషలా ! నీ కేమికిడు మూడినది ? ధనమ
దాంధకారముచేఁ గన్నులు గానక యానందహ
తకులు నీకుఁగూడ నేమయిన హాని చేయ నెంచి
నారాయేమి ?

చంద్ర—విప్రవరా! నాయనుజన్ములను బౌతాశగ్న్య
హంబునఁ బెట్టి చంపించినసంగతి తమకు విశ
దమేకదా! నాటినుండియు నన్నొకసత్రాధికారి
నిగా నియమించిరి. ఇప్పుడు వారు నన్నుఁదెగ
టార్చునుపాయం బన్వేషించుచున్నారట! దేవ
రతక్క నా కిం కెవ్వరు దిక్కు?

చాణ—ఘాతుకులారా! ఎంతపని చేయుచున్నా
రురా! నన్నవమానించినదియే కాక యీబాల
కునిగూడఁ జంపయత్నించుచున్నారేమి? ఉం
డుండుండుండు. తగినఫల మనుభవింపఁ జేసెదను.

చంద్ర—దేవరా! మిమ్ముల నవమానించినారా!
అది యెట్లు?

చాణ—అమాత్యరాక్షసునిప్రేరణచే నానందకు
మారులు నిన్ననే భోజనశాలయం దగ్రాసనం
బుననుండుతఱి నొకభటునిచే న న్నాయాసనము
పయినుండి క్రిందికి దిగఁబ్రోయించినారు.

చంద్ర—ఆహా! చాణక్యఋష్యాగ్రహణలమునకు
నందహతకులు శలభములు కాఁగలరు.

చాణ—వత్సా! మౌర్యవంశోద్ధారకా!

చ. ఇనుఁ డుదయాద్రిఁ గ్రుంకిన సురేశుడు నందుల
కడ్డు నిల్చినకా, అనిలము చల్లఁబడ్డను గులాబ్రదు

లు గ్రుంగిన వార్ధులెల్ల నిం, కిన నవనందులన్
రమణ గెల్చి నినున్ జనులెల్ల హాసన్,
జనపతి జేసెదన్ మదిని సుశయమున్ విడుమా
కుమారకా !

5

అట్లు చేయఁజాలకపోతినేని:—

శ. జడుడను మూఢుడ దుష్టుడఁ
గఁడు దురితాత్ముండ మిగుల ఖలుడను దుర్మా
ర్గుడ హీనుడఁ బాపుడ బాఁ
పడఁ గా నిక వేయు నేల పందన్. 6

చంద్ర—భూసురేంద్రా ! ఎట్టిపనియైనఁ జేసి జీవ
ముల నిలిపి యుండఁగలఁడు కాని, ఆర్యచాణక్య
నికోపాగ్నిని బ్రజ్వలింపఁజేసి తక్కిలల కెవ్వఁ
డేని నిలువనోపునా ?

చాణ—వత్సా ! నే నిప్పుడే నామిత్రుఁ డగునిం
దుశర్మకును, పర్వతరాజునకును వార్తల సుపి
జాగరూకతగా నుండవలయు ననియెదను మా
యోపాయములు చేసి యానందుల వశపఱుచు.
కొనవలయును. మన మిప్పటికిఁ బోవుదము.

[నిష్క్రమింతురు.]

ద్వితీయరంగము - సౌధము.

(చాణక్యఁడు, ఇందుశర్మ ప్రవేశింతురు.)

చాణ—మిత్తమా ! ఇందుశర్మా ! నీనేర్పరితన
మంతయు నుపయోగించి నీమాటల నెల్లఁ బ
ద్ధనందునియుంపుడుకత్తెయు విష్ణుగుప్తుఁడును న
మ్మునట్లు చేసితివికదా !

ఇందు—ఇందు నా నేర్పేమి యున్నది ? ఇది
యంతయు నీవు పన్నినపన్నుగడయే కదా !
పర్వతరా జిందు వచ్చియున్నాఁడా ?

చాణ—మగధరాజ్యములో సగపా లాతని కిచ్చె
ద నని వాగ్దానము చేయుటచే మొన్ననే తననే
నావారముతో వచ్చి యీపురమునందు విడిసి
యున్నాఁడు.

ఇందు—ఈనాఁ డిచటికి రమ్మని వర్తమానముఁ
బంచియున్నావా ?

చాణ—ఇక నొకగడియలో వానిసేనలు కోట
ముట్టడించును. దాని కేమి గాని నిజముగా వి
ష్ణుగుప్తుఁడు నామ్మతిని విని నమ్మేనేమి ?

ఇందు—నమ్మునటులు చెప్పిన నమ్మకపోవునా !
ఇక నొకగడియకు వానికిఁ జాణక్యబ్రహ్మరక్ష
స్సు కనిపించును. వానిజీవముల హరించును.

చాణ—ఇందుశర్మా ! మురాకుమారుండు కడు
మంచివాఁడునుమీ !

చ. అని యనజంకఁ డించుకయు నాద్యులఁ గొల్వఁగ
నిచ్చగించు నె,మ్మనమున నన్యకాంతలనుమాత
లఁగాఁగనుఁ బెద్దవారలం,దునఁగడు భక్తిప్రాయ
ము కనుంగొనఁ గొంచెమయైనఁగానియా,ఘనున
కుసాటివారలుజగమ్మున లేరుతలంచిచూడఁగన్.

ఇందు—(చూచి) మిత్రమా ! విష్ణుగుప్తుఁడు కాఁ
బోలును నామంత్రపరీక్షార్థమయివచ్చుచున్నాఁ
డు. నీ వీపెట్టెయం దణఁగి యుండుము.

చాణ—సరియే; ఆదుర్మార్గునితోఁ బద్మనందుఁడు
కూడ వచ్చిన నిత మనవాంఛలు తుదముట్టును.
(అని పెట్టెలో దాఁగికొనును.)

(ప్రవేశించి)

విష్ణు—(తనలో) ఇందుశర్మనిజముగాభూతవైద్యుడే
యగునా ? కాడా ? యని సంశయింపవలసి యు
న్నది.. కానిచోఁ జారుమతి కన్యత మాడవలసి
నంత యగత్య మేమివచ్చినది ? ఓరీ ! బ్రాహ్మ
ణాధమా ! చాణక్యా ! చచ్చియుఁగూడమా
యమ్మను బాధించుచున్నావురా ! ఇందుశర్మ
చే జపముచేయించి నీపనిపట్టిం చెదనుండుము.

ఇందు—(తనలో) ఈరాకుమారుఁ డేమియో కాని
 యనుమానించుచున్నట్లున్నాఁడు. క్రొత్తవిత
 లు మఱి రెండు చెప్పి వీనిని రజంపఁజేయవల
 యును. అప్పుడు కదా నేను గృతకృత్యుఁడ
 నగుదును. (పకాశము) విష్ణుగుప్తా! నీవేమి యీ
 దిన మింతయాలస్యముగా వచ్చితివి? ఇప్పటికి
 దాదాపు రెండుయామములరాత్రి మీరి యుం
 డునే! ఇఁకఁ గొంచె మాలస్యముగా వచ్చిన
 యెడలఁ బూజ చాలించి నే నింటికిఁ బోయి
 యుందునే.

విష్ణు—మానాయన గారితో మాటలాడుచుండుట
 చే నింతాలస్య మయినది. కాని మాయమ్మగా
 రిబాధ యించుకయుఁ దగ్గలేదునుఁడీ!

ఇందు—ఏమీ! యింకను నామెబాధ తగ్గుటయే
 లేదా! కానిమ్ము :—

చ. ఘనతరమంత్రరాజము లఖండముగాఁ బఠియింతు
 నేని భూ, మిని గలసర్వభూతములు మేను దొ
 రంగు నహా మదాజ్ఞ భూ, తనిచయ మెల్ల వర్తి
 లువిధమ్ము నెఱుంగవె లిప్తలోన నే, బనిగోసి
 బాగుచేసెద సెబా సనిమెత్తువు నీవు నెమ్మది.

ఇందు—ఇందుశర్మా! నీ వట్టివాఁడవే. కా వని నేను

జెప్పగలనా? అందుల కయియే కదా నిన్నిం
తగొప్పగాఁ జూచుచుంటిమి. మునుపటికన్నఁ
గొంచెము నెమ్మదిగా నున్నది. కాని నిశ్శేషము
గాఁ బోలేదు.

ఇందు—విష్ణుగుప్తా ! నామంత్రము పరీక్షింపనొత్తు
వేని :—

గీ. ఎవఁడు భాధింపుచుండె మి మ్మిన్నినాశు
ఎవఁడు మీవంశమును మాప నెంచుచుండు
నెవని మౌర్యుఁడు గొప్పగా నెంచుచుండు
వానిఁ జాణక్యుఁ జూపింతు వలయునేని. 9
నాటిదినమ్మున మృతినొంది మీయమ్మ నింత
గా బాధింపుచుండిన చాణక్యబ్రహ్మరక్షస్సు నిపుడు
చూడ నెంచెదవేని చూపించెదను.

విష్ణు—(తనలో) బాగుగ నున్నది. ఆచాణక్యహత
కునిరూపము నాకుఁ జూడ నిచ్చ లేకున్నను
వీనిమంత్రపరీక్షార్థమయి తప్పక చూచెదఁగాక.
చాణక్యరూపము నితఁడు చూపింపఁ గలుగు
నేని మంచి మాంత్రికుఁడే. (ప్రకాశము) ఇందు
'శర్మా ! ఏదీ చూపుము.

ఇందు—సరియే నీవుచూపుమనినట్లే చూపెదను. నీ
వ్రమాత్రము భయమునొందక యావంకఁజూచు

చుండుము. (మంత్రించుటనటించి) ఓచాణక్య-
బ్రహ్మరాక్షసా! మాయాజ్ఞానుసారముగా నీ వీ
పేటికయం దుద్భవించి మా కగపడుము.

(చాణక్యఁడు లేచి నిలుచును.)

విష్ణు—ఓనీ! బ్రాహ్మణాధమా! చచ్చియు మమ్ము
ల సాధించుచున్నావుగా! ఇంకనైనను మాయ
మను వదలిపెట్టెదవా? లేనిచో నిన్ను భూస్థాప
న చేయించెదను.

ఇందు—విష్ణుగుప్తా! నాయాజ్ఞానుసారముగానిందుఁ
బ్రత్యక్షమయిన గ్రహమును నీవు నిందింపకుము.
ఈవినోదము చూడుము. ఓగ్రహమా! నాయ
నుమతిని నీవు మాట్లాడుము.

చాణ—నందవంశ మంతరించువఱకును నే నిశిరోజు
ముల ముడివెట్టను. ఖడ్గమును నిడువను.

విష్ణు—అబ్బా! ఘాతుకుఁడా! చచ్చియు ఖడ్గము వి
డువవేమి? నిన్ను మరలఁ జంపుచున్నానురా!

(నఱకఁజూపును.)

చాణ—(తప్పించుకొని) నన్నుఁ బరిమార్చెదవేమి?
ఎప్పుడు నీకుఁ జాణక్యగ్రహ మగపడినదో అప్పు
డే నీవు లేనివాడ వయితివి.

మ. చపలత్వమ్మున నిండుకొల్వున ననుక సంత్రీతిఁ

బోదోలుటో, కపటామాత్యునిమాటలకొనిను
చునకొ ఖండింప నుంకించుటో, నిపుణత్వమ్మును
జూపి మౌర్యులను బంధింపించి చంపించుటో, క
పటాత్మా! నినుఁ జంపుచుంటి నిదె నికొ గాపాడు
వాఁ డేడిరా. 8

విష్ణు—ఇందుశర్మా! ఈబ్రహ్మరక్షస్సు నీపాటి మా
యముచేయుము.

చాణ—దై వమును స్మరించుకొనుము. చచ్చుటకు
సంసిద్ధముగ నుండుము.

(అని పొడిచివేయును. తెరలోఁ గలకలము.)

ఇందు—మిత్రమా! మనము కృతకృత్యుల మ
యితిమి? —ఏమీ యీ కలకలము!

చాణ—పర్వతరాజు కాబోలును గోటలోఁ బ్రవే
శించినాఁడు రమ్ము. మనము వానిని గలసికొం
దము. (నిష్క్రమింతురు.)

నందవధము.

ద్వితీయాంకము.

(ప్రథమరంగము - శతద్రూనదీప్రాం

తారణ్యాస్త నూత్నసాధము.)

(చంద్రగుప్తుఁడు ప్రవేశించును.)

చంద్ర—ఆర్యచాణక్యునియనుగ్రహముచే నే నా నందులవాతఁ బడకుండఁ దప్పించుకొఁగలిగితిని. ఆహా ! ఏమాచాణక్యునిబుద్ధి విశేషము. రాక్షసామాత్యునిమామోపాయంబులఁ జిక్కకుండ నన్నుఁగాపాడె. కపటోపాయంబులు పన్నిమహా పద్మనందునిసంతతినెల్లఁ జంపినై చెను. అర్ధరాజ్య మిచ్చెద నని నమ్మించి పర్వతరాజును బిలిచి వానిసహాయంబునఁ బద్మనందుని నందకటకము నకుఁ బాఠిపోవునట్లు చేసెను. నూతనదుర్గసర్మాణ మునకయి న స్నీయరణ్యప్రాంతమునకంపి చాలఁగాలమాయె. ఇంకను వారియొద్దనుండి యొక జాబైన రాకుండుట కఱు శోచనీయము — వేటకుఁబోయి మనవసంతుఁ డింకను రాలేదు. కారణ మేమయి యుండునో ?

[ప్రవేశము వసంతుడు, ప్రతీహరి.]

ప్రతీ—జయముజయము చంద్రగుప్త నార్యభామా!

చంద్ర—మిత్రమా! కూర్చుండుము :—ఓయీ!

నీవు చాణక్యబుద్ధియొద్దనుండి యేమయిన సందే

శంబు కొని తెచ్చియున్నావా?

ప్రతీ—చిత్తము.

వసం—సఖా! పర్వతకునిసంగతి నీ కేమయిన

దెలిసినదా!

చంద్ర—లేదు లేదు చెప్పుము.

వసం—రాక్షసామాత్యుడు చాణక్యుని జంపనెంచి

పానియండ కొకవిషకన్యను బంపించెను. చాణ

క్యబుద్ధి యది యెఱింగి, యాకన్నెను బర్వతకు

నియొద్ద కంపెను. మంత్రిరాక్షసుడే తనయొద్ద

కాకన్యకను బంపెనని తలంచెను గాని యీగు

ట్టెఱుంగ లేకపోయెనట. తత్సంయోగమున విష

ము తలకెక్కి పర్వతకుడే ప్రాణములవిడిచెను.

అర్ధరాజ్య మియవలసినచిక్కు లేకుండ నీయు

పాయము పన్నెనట!

చంద్ర—వహ్వో! ఏమాయుక్తిచాతుర్యము. వసం

తా! నీ వాలేఖ నందుకొని చదువుము.

వసం—(లేఖవిప్పి) ధీరాగ్రేసరా! మురాకుమారా!

సీదుర్గం బవిఘ్నంబుగ సంపూర్తి చేందినదని విని
మిగుల సంతసించితి. పద్మనందుండివును నందక
టకమందున్నాడు. పర్వతునిమాయోపాయము
చే గడతేర్చితి. గ్రీకునాయకుండగు సైన్యాక
సును, తక్షశిలాధిపతియగు నంభీరుడును బద్మనం
దునకు సాహాయ్య మొనరించునట్లు తెలియ
వచ్చుచున్నది. వెంటనే సీపరివారముతోఁబోయి
అంభీరునొడించి తక్షశిలను స్వాధీనపఱచుకొను
ము. నే నిచట నందవధోద్యోగమునకుఁ దగు
ప్రయత్నములపయి నున్నాడను.

పాటలీపుత్రము }
కార్తీకబాలు } చాణక్యుడు.

చంద్ర—మిత్రమా ! వసంతా ! వింటివికదా ! ఆ
ర్యచాణక్యనివ్రాతలు. మన మిప్పుడొనరింపవ
లసినయత్నము లెయ్యవి ?

వసం—సఖా ! వెంటనే తక్షశిల ముట్టడింపవల
యును.

చంద్ర—సంగడిఁడా ! సీపలుకులు కడు మానార్హ
ములు. మనయొద్దనున్న యిరువదివేల పదాతివ
ర్గము, మూడువేలపౌఞు, అయిదువందలేనుం
గులు నేడు గాఁబోవుకయ్యమునకుఁ జాలునా ?

వసం—చాలాకేమి? ఆర్యచాణక్యఋష్యాశీర్వచన
ప్రభావపరంపర మనపయిననుండునపు డింతసై
న్యముసయిత మనవసరము.

చంద్ర—ఓయీ! ప్రతీహారీ! చాణక్యఋషి సుఖ
యయియున్నాడా? అచట మఱియేమయిన వి
శేషము కలదా!

ప్రతీ—దేవా! సుఖముగా నున్నారు. అం దేమివిం
తలున్నవి.

చంద్ర—మగధరాజ్య మిప్పు డరాజకముగా నున్న
దికాబోలును?

ప్రతీ—దేవరా! అరాజక మేటి కగును? ఆర్యచా
ణక్యఋషియే దానిని బరిపాలించుచున్నారు.

శంభు—(ప్రవేశించి) దేవా! జయముజయము.

చంద్ర—ఓరీ! విశేషము లెవ్వయైనఁ గలవా?

శంభు—దేవా! గ్రీకు సేనాసాగర ముప్పొంగి చంద్ర
గుప్తుఁ డనుచెలియలికట్ట నతిక్రమింప నుద్య
మించుచున్నది.

వసం—ఏమేమీ! గ్రీకులు మనపయి దండెత్తి వ
చ్చుచున్నారా?

చంద్ర—మిత్రమా! వసంతా! వింటివికదా! శం
భుదాసునిపల్కులు.

ఉ. వైశమునూని తక్షశిలపైజను మంచును వ్రాసి-
పంపె ధీ, శాలి గురుండు గ్రీకు లతిచండతరోద్ధతి
వచ్చుచుండి రం, చాలము తప్పదంచు నిపు డాతఁ
డు చెప్పుచునుండె వింటె యే, లీలనుజేయ నేమ
గునొ లిప్త గతించిన నేమి యానొకో ? 9

(ఇప్పట్ల నాకేమియుందోచకుండనున్నది.)

వసం—మిత్రమా ! దీనికయి యింతగానాలోచింప
నేటికి ? నే నీదుర్గంబు సహస్రపదాతివర్గంబుతో
డను, పంచశతవాజివర్గంబుతోడను, ఏబడే
నుంగులతోడను సప్రమత్తుండనై సంరక్షించుచుం
డెదను. మిగిలిన బలంబుతో నీ వార్యచాణక్యు
నివాక్పరిపాలనార్థము నేడే తక్షశిలాధిపతియగు
సంభీరునిపయి దండువెడలి వాని నోడింపుము.
ఈదుర్గరక్షణార్థము నీవు భయపడ ననసరము
లేదు.

చంద్ర—సఖా ! వసంతా ! నే మిగుల సంతసించితిని.
నేడే యార్యచాణక్యునియాజ్ఞానునారముగ నేఁ
బోయి తక్షశిల ముట్టడించెదను. నీ వీదుర్గంబు
గడుజాగరూకతతో రక్షించుచుండుము. గ్రీకులు
యుద్ధమందుఁ గడు నారితేటినవారుసుమా !

వసం—సంగడిఁడా ! నీవావిషయమై చెప్పనక్కఱలేదు.

- ఉ. గ్రీకులె కాదు కేశవుడు కేలను జక్రము దాల్చి
వచ్చినా, వీరనెదిర్చి యడ్డముగ నిల్చెద గెల్చె
ద వారినెల్ల దు, రీకులు గ్రీకు లన్న “భళికే !
నిను మెచ్చితి మేలు మేల్ వసం, తా ! కడునం
తసించితి” ననంగజయంబు వహించిమించెదన్.

వేగులవాడు— (ప్రవేశించి) జయము జయము
మహారాజా ! కాశ్మీరాధిపతి తన సేనావారిమంత
యుయుద్ధమునకు సన్నద్ధంబు చేయుచున్నాడు.
అతఁ డెవ్వరిపయి దండువెడలునో తెలియ రాకు
న్నది. దేవరయే నిర్ణయింపవలయును.

వసం—మిత్రమా ! కాశ్మీరాధిపతి మనకు మిత్రుం
డుకదా ! గ్రీకులు మనపయి దండెత్తనుండుట
విని మనకు సహాయము చేయవచ్చునని యిట్లు
చేయుచుండెనని తోచుచున్నది. ఇంక నీవు ని
స్సంశయముగాఁ దక్షశిల కరుగవచ్చును.

చంద్ర—వసంతా ! నీయూహ కడు శ్లాఘనీయము.
నేడే తక్షశిల కేగెదను.

వసం—సఖా ! సేనలెట్లున్నవో మనముపోయి స్వయ
ముగాఁ జూచి వత్తమురమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు.)

రంగము—తక్షశిల.

[అంభీరుడు ప్రవేశించును.]

అంభీ—అక్కటా! ఇన్ని నాళ్లు బడికియింటికావలఁజచ్చె
ననినట్లు నేనీచంద్రగుప్తునిచే నోడింపఁబడితినా!
ఉ. ఆలములోన శాత్రవచయమ్ముల నోరిచి బెండు
చేసిదో, శ్వాలియితండటంచును బ్రజల్నుతియిం
పఁగఁ బేరుగాంచి యీ, బాలిశమార్యవంశజుడు
పాతకి భీరుడు చంద్రగుప్తుచం, డాలునిచేత నో
టువడినాడను గాలవశమ్ముచే నహా! 11

మ. కులమావన్నెకుదగ్గ నీహృదయమా ఊభించె
నాభీలదో, ర్బలమా రూపతె రాజ్యమా తుదకు
సంగ్రామంబులోబోయె వ్యాకులభావంబు ఘ
టిల్లె నేనొకడనే యుద్బాధచేత్రుగ్గి గ్రీ, కులపాదం
బులఁ బట్టఁగావలసె నాకుఁ దిక్కు వారేకదా!

మహాపద్మనందుడుకూడఁజంద్రగుప్తునకు శత్రు
వేకదా! ఇంక నేఁ గ్రచ్చటపోయి ముం దాపద్మనం
దుని గలసికొనియెదను. పిదప మేమిరువురమును గ్రీ
కులతోడ సంధియొనరించుకొని చంద్రగుప్తుని బరి
మార్పవచ్చును.

గీ. రహిని బాండవుల్ దన్నుఁ బరాభవింపఁ
దత్పరాభవమునకు డెందమునఁ గనలి

హరుని పిలుచి కృతకృత్యుడైనసింధు

పతియటులె వీనిఁ బరిమార్చువాడె నిజము. 13

ప్రతీహరి—(ప్రవేశించి) దేవా ! జయము జయము.

చంద్రగుప్తుడు నిరభ్యంతరముగా నంతఃపురంబుఁ

బ్రవేశించి, యవరోధజనంబునెల్ల బయటికిఁ బో

నిచ్చగల్గినఁ బొమ్మని యాజ్ఞాపించుచున్నాడు.

అంభీ—అక్కటా ! అంభీరునిరాణివాసమున కెట్టిచే

టుమూడినది? ఆఖలుఁ డవరోధజనమ్మునకు మా

నహాని చేయు నేమోకదా !

ప్రతీ—దేవా ! రాణివాసమును మాతృసమానము

గాను, ప్రజలను ప్రజలవలెను నాచంద్రగుప్తుఁ

డాలోచించుచున్నాడట.

అంభీ—ఓరీ ! నీవుపోయి దేవిని మీయింట దాచి

యుంచుము. పిమ్మటఁ గర్తవ్య మాలోచించికొ

నవచ్చును—అక్కటా !

సీ. హంసతూలికలపై నత్తమిల్లెడిబాల

భూశయ్యపై నిద్రపోవుటెట్లా

పట్టుబట్టు మేనఁ గట్టఁ గండెడిగోల .

కాషాయిగుడ్డలఁ గట్టుటెట్లా

అంతఃపురమ్మునం దడుగిడురామ యి

ప్పుడు కర్కశావనిక నడచుటెట్లా

ఇనునికన్నెఱుంగ కింటును మెలంగెడిభామ

యెండవాసలకు సహించుటెట్లా

గీ. చెలులు దాస్యమొనర్పఁగాఁ జెలఁగుచామ

ఊడిగములేక యిక్కట్ల కోర్చుటెట్లా

కుదురుగా ధాత్రవాసిననుదుటివ్రాలు

తప్పజేయఁగఁ దరమె మాధవునికై న. 14

అహా ! ఇంక నేనేమిచేయుదును. రాజ్యంబుగో

ల్పోయి పూజ్యంబుదక్కి, శౌర్యంబులేక యనివా

ర్యంబగు దుఃఖసాగరంబునఁబడి తెన్నుగానక యి

ట్లుండు మని నలువ వ్రాసెఁ గాఁబోలును.——

కానిమ్ము. ముందు గ్రీకుపతియగు సెల్యూకసుద

రికి నే నేఁగెదను.

వార్తాసరి——(ప్రవేశించి) దేవా ! అంభీరమహారా

జా ! గ్రీకునాయకుఁడు తమకు సహాయార్థము

గా నిచ్చుటకి వచ్చియున్నాఁడు.

అంభీ——సంతోషము. సంతోషము. అడఁబోయిన

తీర్థమెదురై నది. మనము వారిసన్నిధికేఁగి యీ

కోట ముట్టడించుటకుఁ దగినసన్నాహములపై

నుండము. గ్రీకులు మనకు సహాయము చేసినా

దులకై శతద్రూపదీప్రాంతమంతయు వారల క్రి

యవచ్చును.

వార్తా—మహారాజా ! జాగొనరింప వీలులేదు.
మన మీపనినంతయు రహస్యముగాఁ జేయవల
యునుగదా !

అంభీ—అవును. విజయోత్సాహముచేఁ గన్నుగాన
క చంద్రగుప్తుం డప్రమత్తుండై దుర్గంబుననున్నాఁ
డుకదా ! మన మీతటి రహస్యముగాఁ గోటము
ట్టడించిన వాడు తప్పక మరకు న్వాధీనమగును.

గీ. గ్రీకుపతిసఖ్యమునఁజేసి వీరకం జంద్ర
గుప్తు నెదిరించి కోట గగ్గోలుపెట్టి
పిడినొనరించి వానిని బెండుపటిచి

తత్క్షణము చేకొనవలెఁ దక్షశిలను. 15

కావున మనము సత్వరంబ గ్రీకులతో సఖ్యంబుచేసి
కొందము. వారెందున్నారు ? ఎంతమందివచ్చినారు?

వార్తా—దేవా ! నేలమూనినట్లు గ్రీకులువచ్చి దే
వరవారియుద్ధానవనసీమను విడిసినారు. వారి
ని గాంచినచో నెట్టివారికయిన భయముజనింప
కమానదు. వారిబలములు వచ్చునప్పుడు కమ్మి
నకెందూళులు నింగిముట్టి యెఱ్ఱనిసంధ్యాకాల
చిహ్నము లుదయింపఁజేసినవి. సుమారు నలువ
దివేలబల ముండునని తోచుచున్నది. రండు మ
న మటకేగుదము.

అంభీ—సరియే ! వారుండుప్రాంతమునకు నీవు దా
రితీయుము, ముందుగా నీవు పోయి నాయాగమ
నంబు గ్రీకుపతికిఁ దెల్పుము.

(నిష్క్రమింతురు.)

రంగము—చంద్రగుప్తదుర్గము.

(వసంతుడు, సేనాని ప్రవేశింతురు.)

వసం—అహా ! ఏమిది ! నేటరేపట గ్రీకుసేనలు
మాపయి వచ్చునని వినియుంటినిగదా ! ఇంక
ను రాలేదేమి ?

చ. ఇదె యరుదెంచె నంచు నవు డాతఁడు చెప్పెను.
వారురారు నా, మదినిజనించె నిష్ఠ డనుమానము.
మిత్తుని కెద్దియేనియా, పదఘటియింపఁ దక్షశిల.
పైఁజనినారొకొ? గ్రీకువార లి, య్యది యన్యతం
బొ యెట్లుతెలియకవలె నేమియొనర్తు నిచ్చటన్.

ఉ. గ్రీకులు వచ్చువా రని పురిక గనిపెట్టుక యిందె
యుందునా, గ్రీకులు రారటంచునుబురిక విడనా
డుచు నందుఁబోదునా, అకడ కేగ నేమగునోయ.
క్కట యిక్కడఁ జిక్కియున్న నే, మోకదయేమి
చేయుదు. నయో యిటునూయటుగోయియకాఁ
దా !

నాటినుండియు నాకించుకయేని వార్తదెలియరాకున్నది. నామిత్రుడు తక్షశిల జయించినవర్తమానముకూడఁ దెలియకున్నదే? వార్తలు దెలిసికొనిరమ్మని పంపినవార్తాహారియు రాలేదు. కారణ మేమయియుండునో?

వార్తాహారి—(ప్రవేశించి) దేవా! జయము జయము. దేవరయాజ్ఞానుసారముగాఁ దక్షశిలాప్రాంతమునకుఁ బోయి విశేషములఁ దెలిసికొనివచ్చితిని.

వసం—ఓరీ! విశేషములేమి? ప్రభువులకు సేమమేకదా!

వార్తా—దేవా! విశేషముల కేమికొదువ! మనప్రభువు తక్షశిల ముట్టడించి, అంభీరు నోడించి పాఱఁదోలెను. ఎక్కడనుండి వచ్చిరోకాని గ్రీకులువచ్చి పురము ముట్టడించిరి. కాశ్మీరాధిపతియగు రాయమల్లుడు మనకు సహాయపడునని తెలియవచ్చినది. కాని యాతఁ డెందును గానరాఁడు.

వసం—ఏమిది? చంద్రగుప్తుఁ డప్రమత్తుండై యుండినను గ్రీకులువచ్చి తక్షశిలను ముట్టడించిరా! అట్లయిన వారు చంద్రగుప్తుడుగ్గమునకు రారనుమాట నిశ్చయమేకదా? అంభీరుడు తప్పించు

కొని పాటిపోయి గ్రీకుల శరణుచొచ్చి యిట్లా
నరించియుండనోపు. మంచిది. నేనుగూడ సఖున
కు సహాయ మేగెదను—సేనానీ !

సేనా—చి త్రము.

వసం—నీ వీదుర్గముతలుపుల మూయించి యెల్లప్పు
డప్రమత్తుండ వయి కాచుచుండుము. తలుపులు
మాత్రము తెఱవకుండు.

సేనా—దేవా! తమయాజ్ఞానుసారము తప్పక నిర్వృత్తిం
చెదను. కొంచెము సైనికుల నిటనుంచినఁ జాలు
ను. అట జరుగువిశేషము లన్నియుఁ దమరు మా
కు వార్త లంపించుచుండుడు.

వసం—అటులనే చేసెదనులే. సమరరంగంబున నల
సియున్న మన్నిత్రునిపయికి గ్రీకులు సమయము
కనిపెట్టి వచ్చినారా ?

గీ. దండిశత్రులగుండియల్ పిండిచేసి

బెండువడఁజేసి మొన గలగుండువెట్టి

చండదోర్దండకోదండపండితుండు

నగువసంతుండు కలఁ డంచు నగపటిచెద. 18

సేనానీ ! నీవు ప్రయాణభేరి మ్రోగింపఁజేయు
ము. నేనును నాయిలవేల్పుగు గురునాథస్వామిని ద
లంచి ప్రయాణసన్నద్ధుండనయి వచ్చెదను.

సేనా—దేవరయాజ్ఞ శిరసావహింపఁబడినది.

(అందఱును నిష్క్రమింతురు.)

(తెరదిగును.)

నందవధము.

తృతీయాంకము.

(చంద్రగుప్తఁడు ప్రవేశించును.)

చంద్ర—అహా ! ఏమి యీ విచిత్రము ?

గీ. నిన్నసూర్యాస్తమయమున నేను జూడ

మందునకు నైన వీరు డిందెందు లేడు

ఉదయమున లేచిచూడనోహా ! యిదేమొ

దండుతో నిండియుండె భూమండలంబు. — 19

ఇవి యెవరిసేనలయి యుండునోకదా ! గ్రీకులుపో

యిచంద్రగుప్తదుర్గముముట్టడించెదరని వినియుంటినే!

వారేవీరయియుందురా? వారికి నేను దక్షశిలముట్టడిం

చినవిషయ మేల దెలియును. వారు తప్పక చంద్రగు

ప్తదుర్గమున కే పోయియుందురు. అట్లులైన వీరెవరు?

మహాపద్మనందు డంభీరునకు సహాయమువచ్చెనా ?

అట్లే అయియుండనోవు. — అఁ—వాని కింతసైన్య

మెట్లు వచ్చును ? కాశ్మీరరాజు నాకు సహాయార్థము

వచ్చునని నాఁ డనుకొంటిమికదా: — అట్లయినఁ
దావచ్చినట్లు వర్తమాన మేల పంపించకుండును ?

గీ. శత్రువులటంచు నెంతునా ! మిత్రులంచు

నెంతునా ! యెట్లుఁబాపినేమి యగునా ?

నూయి యొకవంక యొకవంక గోయి యన్న

యట్లు గన్నట్లుచుండె నిప్పట్లనాకు. — 20

ఇంతకును నేను బంపినవేగులవాండ్రెంకను రా

లేదు. వారుకూడ వచ్చువేళ యయినది.

వేగువాడు—(ప్రవేశించి)దేవా ! జయము జయము.

చంద్ర— ఓరీ ! విశేషములేమి ? ఈసేనలెవ్వరివి ?

వేగు—దేవా ! ఇంకేమున్నది. —

సీ. కఱకుకత్తులఁ బూని యొఱలను డూసి చ

క్కఱ సానఁబట్టింపఁ గడఁగువారు

కుంతమ్ములకు వింతవింతకాంతులు గల్గ

గోముగా వానిని దోమువారు

వారువమ్ముల బారుతీఱిచి గుగ్గిళ్ళ

వెన వాని కెల్ల ను వేయువారు

గజబృందముల నెల్లఁగడఁగి సింగారించి

వడి నాజికిని సిద్ధపడెడివారు

గీ. సేనలను హెచ్చరించి సంసిద్ధు లగుడు

బనరమున కంచు నుత్సాహపఱుచువారు

వారువీరన నేల యిం దారయంగ

నేలయీనినరీతిని నిండె దండు—

దేవా ! తమరింకఁ గర్తవ్య మాలోచింపుడు.

చంద్ర—ఓరీ! ఆదం డెవ్వరిదో తెలిసికొనివచ్చితివా?

అం డెవ్వరెవ్వరున్నారు.—

వేగు—దేవరా ! అందుఁగలవారా !

గీ. పాటిపోయినభీరుఁ డంభీరుఁ డొకఁడు

వానికి సహాయపడ నిందు వచ్చినట్టి

గ్రీకుపతియైన యల్లసెల్యూక సొకఁడుఁ

గూడ నున్నారు దానిలోఁ గువలయేశ.— 22

చంద్ర—గ్రీకులు చంద్రగుప్తదుర్గమును ముట్టడిం

తురని మన కప్పుడు తెలియవచ్చినదికదా ! ఆక

స్మికముగాఁ దక్షశిలపయి కెట్లువచ్చిరో తెలియ

రాకున్నదే? పాఱుఁబోతంభీరుఁడుకూడ వారిలోఁ

జేరి యీపనికిఁ బ్రోత్సహకారకుఁడై యుండి

యుండును. ఓరీ ! వారిబల మేమాత్ర ముండును?

ఇంకేమయిన నీవు తెలిసికొని వచ్చితివా?

వేగు—దేవా ! వారిబల మటువదివేలుండునట్లు

తోచుచున్నది. ఇంక వేగున కేమియున్నది?

కాశ్మీరాధిపతి రాయమల్లుఁడుకూడఁ దాను నలు

వదివేల బలముతో బయలువెడలి వచ్చుచు

న్నాడని తెలియవచ్చినది. అతడుకూడ నిచ్చ
టికే వచ్చుచున్నాడట! మనకుసహాయపడు
నో, లేక గ్రీకులకేసహాయ మొనరించునో తెలియ
రాకున్నది.

ప్రతీహారి—(ప్రవేశించి) జయము జయము చంద్రగు
ప్తసార్వభౌమా ! నలువదివేలకాల్బలంబుతోఁ
గూడి కాశ్మీరాధిపతియగు రాయమల్లుడు రహ
స్యముగా వచ్చి పాణిద్వారము నొద్దగల మామిడి
తోపులో విడియించియున్నాడు. తాము వచ్చి
నట్లుగ్రీకులకుఁ దెలియకుండఁ గోటలోఁ బ్రవేశించి
దేవరకుసహాయముచేయుటయే వారియద్దేశము.
వారు ద్వారంబు రహస్యంబుగాఁ దెఱపింపుమని
తమతో మనవిఁ జేయుమనిసారు.

చంద్ర—ఓరీ ! నీ వెవడవు. అనేకరక్షకభటుసంచ
యములచే సంరక్షింపఁబడుచున్నగోటలోని కెల్ల
వ్వరికిఁ దెలియకుండఁ బ్రవేశింపఁ గల్గితివి ? వారి
యొద్దనుండి యేమయినఁగమ్ముగానీ తెచ్చితివా ?
ప్రతీ—దేవా ! తమతో రహస్య మతిజరుగురుగా నివే
దింపవలయు నని చెప్ప మీభటుడేనన్నుదోకొ
ని మీయొద్దకువచ్చినాడు. ఇదే వారు తమకులి
ఖించి పంపినకమ్మ తిలకింపుడు.

చంద్ర-ఇదియా ! మామిత్రుడగు రాయమల్లుడు
వ్రాసినది.

(చదువుచున్నాడు.)

“చంద్రగుప్తసార్వభౌమా ! హిందూదేశకాంతాలలామముఖమ్మునకుఁ దిలకాయమానుండవగు నీకెన్నటికైన సహాయము చేయవలయునని చిరకాలమునుండి తఱివేచి యుంటిని. శతద్రావిడ ప్రాంతమందునఁ గల నీచంద్రగుప్తదుర్గము గ్రీకు లాక్రమింప నెంచుట విని నీకు సహాయము చేయ నిశ్చయించి నాసేనలసిద్ధపఱచితిని. వేగులవాడ్రచే గ్రీకులప్రయాణమంతయుఁ గనిపెట్టించి వారితోఁ గూడనే బయలుదేరి వారికిఁ దెలియకుండ వారి వెనుకనే వచ్చుచుంటిని. నీవు తక్షశిల స్వాధీనపఱచి కొనినసంగతి వారు విని ముందు నిన్నిట నోడింపను ద్యమించి యిచ్చటనే విడిసిరి. వారికిఁ దెలియకుండ నేనువచ్చి మామిడితోఁపులో న్నానై న్యములతో నున్నాడ ! నీవొక్కడవే యిందున్నావని యెంచి వారు నిర్భయముగఁ దక్షశిల ముట్టడించినయెడల మన మిర్వురముగలిసి వారినిదోడింప వచ్చును. ప్రౌద్ధక్కిన కొలఁది నే నిచ్చటనే యున్నవారల కగపడుదును. కాన రహస్యముగా నీపాశిద్వారము దెలుపించినచో

నా సేనలతోలోనఁ బ్రవేశింతును. పిదపఁ గర్తవ్యము.
మాలో చించుకొందము.”

తక్షశిల
మార్గశీర్షశువులు } రాయమల్లుఁడు.

చంద్ర—(తనలో) రాయమల్లుఁ డీవఱకే వచ్చుచు
న్నాఁడని వినియున్నాము. ఈతఁడు నిజముగా మా
కుపకారియే యనుటకు సందియములేదు. కాని,
యీప్రతీహారిని నమ్ముటయా? నమ్మక పోవు
టయా? గ్రీకు లే యిట్టికుయుక్తిని బన్ని ద్వార
మును దెఱపించుచున్నారేమో? ఎప్పుడయిన
నిట్టిపని తొందరపడి చేయరాదు. (ప్రకాశము)
వార్తాహారీ! మీరాజును సేనలును మాకోట
ప్రకారము నెక్కినచో నగపింతురు కదా!

ప్రతీ—దేవా! దక్షిణపుప్రకార మెక్కి కుడివంకఁ
జూచినచో మారాజుగారి యెఱ్ఱపట్టుగుడారము
కన్నట్లును.

చంద్ర—సరియే. రమ్మ. నాకు వారింజూపుము.

ప్రతీ—చిత్తము రండు.

చంద్ర—వేగులవాఁడా! నీపనిపయి నీవు పొమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు.)

రంగము—గుడారముబయలు.

(సెల్యూకసు - అంభీరుడు ప్రవేశింతురు.)

సెల్యూ—(తనలో) ఈరాజును లోబటిచికొనినయెడల నితరరాజు లందఱు మనకు లోబడియేయుందురు. వీడుకూడ శౌర్యంబు దక్కి చంద్రగుప్తునిచే నోడింపబడియున్నాడు. నాకూతును వీనికిచ్చి పెండిలిచేసినయెడల ననాయాసముగా హిందూరాజ్యరమ యంతయు నాకుదక్కును. వీనికి సహాయముచేయుమిషమీదఁ జంద్రగుప్తు నోడింపవచ్చునుగదా! (ప్రకాశముగా) తక్షశిలాధిపా! విచారమందకుము.

గీ. అకట! చింతిలనేల జయాపజయము

లరసి చూడ దై వాధీన మండ్రు బుధులు

ఇంత యేటికి నీ విపు డేగితేని

పడయుదువుకాదె విజయంబు పార్థివేంద్ర! 24

అంభీ—గ్రీకుసార్వభౌమా! ఆచంద్రగుప్తచండాలుడు నన్నెతంగా నవమానించినాఁ డనికొనినావు.

క. అని విడచి పాటిపోవఁగ

వెనుదగిలెను “పాఱుభోత భీరుడ” యని నే
విసరానిమాట లివి యవి

యన నేటికి? దెప్పిపొడిచె నందఱముందున్. 25

సెల్యూ—కానిమ్ము. నీ విప్పు డందుల కేమిప్రతీకారము చేయ నిశ్చయించితివి? చంద్రగుప్తుఁ డిప్పుడుకొలదిపై న్యముతోఁ గోటలో నున్నాడు.

అంభీ—హతశేషమయిన నాపై న్యమిప్పటికి రమారమి యయిదువేలకు మించియుండును. మీసేన నలువదివే లున్నదికదా! మనమిరువురము గల సి నేడే కోట ముట్టడింతము. వారును జేయునది లేక మనకు నశులగుదురు. మనకు విజయంబు లభించినవెంటనే బయలుదేటి శతద్రూనదీ ప్రాంతమునఁగల చంద్రగుప్తు దుర్గ మాక్రమించుకొందము.

క. అది మీకు బహుమతిగ ని

చ్చెద, కప్పుం బేను మీకుఁ జెల్లించెద న
మ్ముదమారగఁ బ్రతియేటను

విదితముగా నాదుపల్కు విని నమ్ముఁ డికన్. 26

సెల్యూ—సెబాసు! అంభీరరాజా! నిష్ఠులు విని కడు సంతసించితిని. ఇంక నీదుర్గము నేడే మనము ముట్టడింతము.

అంభీ—ఇప్పుడు నే ధన్యాత్ముడ నయితిని.

సెల్యూ—ఇదిగో! నాప్రతిజ్ఞ వినుము.

చంపెదను జంద్రగుప్తుని

జంపెద నేవానిసైన్యసంతతి నెల్ల

నింపెదను గీర్తి నల్లని

లింపులుసయితంబు వాః! బలే! యని మెచ్చున్.

అట్లే రాజ్యంబుగెల్చి దానిచంతయు నీకిచ్చెదనని
కత్తి వట్టి ప్రమాణము చేయుచున్నాను. అంతియే
గాక మద్వంశపావనియు నాముద్దులబిడ్డయునగు
శోభోత్తరనుగూడ నీకిచ్చి వివాహము చేసెదను.
నీ వింక విచారము దక్కియుండుము. నామాటలనెల్ల
విశ్వసింపుము.

అంభీ—సెల్యూకసుమహారాజా! నీ కల్లుండ నగు
దుఃనని విని నేను ధన్యుడ నయితిని.

గోపాలుడు—(ప్రవేశించి) దేవా! జయము జయము.

సెల్యూ—ఓరీ! విశేషమేమి?

గోపా—దేవా! రాయమల్లుడు తనసైన్యములతో
వచ్చినాడు. నేటియుదయముపదిగంటలకుఁ గో
టలోని కేగినాడు.

సెల్యూ—ఏమేమి? వాఁ డిచటి కెందులకు వచ్చి
నాడు? మనము వచ్చినసంగతి వాని కెట్లు
తెలిసినది.

గోపా—చంద్రగుప్తుని సహాయార్థ మిరువదివేలకాల్బ
లముతో వచ్చి కోటలోని కేగుచుండఁగా నిప్పు

డే నేను జూచివచ్చితిని. కర్తవ్య మూహింపుడు.
 నేనా—ఓరీ! నీవు కన్నులార వానిని జూచితివా?
 కాశ్మీరరాజేనా!

గోపా—దేవా! చూచితిని. అతఁడు కాశ్మీరాధి-
 పతియగు రాయమల్లుడే.

సెల్యూ—సరియే; ఇప్పుడు వచ్చినచిక్కేమున్నది?
 మన మిప్పుడు కోటలోనికి జొరబడుట మాని
 ముట్టడింతము. లోనివారికిఁ దినుబండారము
 లందకుండఁ జేయుదము. ఇట్లొకటిరెండురోజు-
 లు చేసినయెడల వారే మనకు లొంగుదురు.
 ఓరీ! నీవుపోయి కోట పయినుండియే ముట్టడిం-
 పవలయునని నాయాజ్ఞగాఁ జాటింపుము.

అంభీ—సెబాసు! గ్రీకురాజా! నీయపాయంబు కడు
 మెచ్చదగియున్నది. నాసేనలనుగూడ సన్నద్ధపఱి
 చెదను. నాకు సెలవా?

సెల్యూ—అందఱము పోవుదము రండు.

(నిష్క్రమింతురు.)

శ్రీ రస్తు. నందవధము.

చతుర్థాంకము.

(పేరిశాస్త్రి, రామావధాని ప్రవేశింతురు.)

పేరి—ఓహోహో! రామావధాన్లు బావగారా! న
మోనమః.

రామా—చిరంజీవి సుఖభవ! ఏమోయి పేరిశాస్త్రిలు!
ఎక్కడనుండేమిటి రావండ! ఈపూర్ణో విశేషా
లేమి?

పేరి—బావగారూ! తమరీపూర్ణో లేరాయేంటి? విశే
షా లడుగుతున్నారు.

రామా—అయ్యో! లేనోయి నెల్లాశకిందటే బయ
లుదేరి గ్రామాంతరం వెళ్ళేనుకాదా!

పేరి—అయితే అంభీరరాజుగారు చచ్చిపోవడం సంగ
తి మీకు తెలియనేతెలియదు.

రామా—అబ్బే! నాకేం తెలుసును. చెప్ప చెప్ప విం
టాను.

పేరి—చంద్రగుప్తుహొచ్చి యీవూరు ముట్టడించాడు.
ముట్టడిస్తే మనరాజు యుద్ధంచేసి పారిపోయి యే
వల్లదొరలట! వాళ్ళనిపట్టాడు.

రామా—మనంయెరగని అంభీరుడా యేంటి? ఆమహా
రాజు చంద్రగుప్తుడితో యుద్ధంచెయ్యడానికి ఎ
వడబృశక్యమయ్యా! అతడెంతమంచివాడ
నుకున్నావు.

పేరి—అంతటలో కాశ్మీరరాజు చంద్రగుప్తుడికి సా
యంవచ్చాడు. ఆదొరలు అంభీరుడుకలిసి మళ్ళా
కోట ముట్టడించి, రెండురోజులు లోపలివాళ్ళ
కేమీ వెళ్లకుండాచేశారు. ఇంతటితో వసంతుడ
ట ఎవడోవచ్చి ఈదొరలని వెనకనుంచి కొట్ట
డం మొదలుపెట్టెడు. ముందునుంచి వాళ్ళూ, వె
నకనుంచి వీళ్ళు కొడుతూపుంటే మధ్యనుదొరలు
చిక్కడ్డారు, అంభీరుడు చచ్చిపోయాడు. దొరలు
పారిపోయారు.

రామా—వా! మామంచిరదీగా జరిగిందేయుద్ధం. దా
నికేమి. నువ్వొక్కడికి వెళ్తున్నావు.

పేరి—పెద్దినాయుడింట్లో పెళ్లికాదుటండి! ఇప్పుడు.
పెళ్లి చేయించడానికి వెళ్తున్నాను.

రామా—అయితే నేనుగూడావస్తాను పదండి.

(ఇది విష్కంభము.)

రంగము - సాధము.

(చంద్రగుప్తుడు - వసంతుడు.)

చంద్ర-మిత్రమా! వసంతా! నీవు నిజముగా
నాకు మహిమకార మొనరించితివి సుమా!

క. విజయం బేమగునో యని

గుజగుజ లాడికొనుచుండఁ గూరిమితో నీ

పుఁ జనుచు ముదమున నొసఁగితి

విజయము నిన్నేమటంచు వినుతింతు నిటన్. 28

వసం-సంగడిఁడా! ఇందేనొనరించినదేమున్నది? ఇ

దియంతయు నార్యచాణక్యాశీర్వాచనప్రభావము
సుమీ! అట్లు కాదేని.

క. వేనకువేల్ మించినయా

సేనాసాగర మదేడఁ! జిన్న బలముతో

నేనేడ గెల్చుటేడను.

ధీనిధి చాణక్యఋషులదీవనసుమ్మీ! 29

చంద్ర-మిత్రమా! నీవు వెనుకనుండి వచ్చియుం

డుటచే బాగుగాఁ బరికించియుందువు. ఆనంకబ

ట్టుగుడారము లెవ్వరివిడిది యు యుండెడివి?

వసం-సఖా! గ్రీకుసేనాధిపతియగు సెల్యూకసు తన

యవరోధజనంబులఁగూడఁ దీసికొనియే వచ్చుచు

న్నాఁడు. ఆగుడారము వానియాడువాండ్రక

యి నిర్మింపఁబడినది. అందు వారుండెడివారు.
చంద్ర—(తనలో) నాయభిప్రాయమెట్లు వసంతుని
తో విశదీకరింతును. విశదీకరింపకున్న నాకో
రిక నెఱవేఱుటెట్లు? ఇందులకు వసంతుఁడు సమ్మ
తించునో సమ్మతించఁడో! ఇతఁడు సమ్మతించిన
నార్యచాణక్యఋషి యిందులకు సమ్మతించు
నా! ఇప్పుడు నే నేమియొనర్తును.

వసం—సంగడిఁడా! నీలో నీవేమో యాలోచించు
కొనుచున్నావు. ఏకారణముచేతనోగాని ఖిన్నుఁ
డవయి యున్నట్లుగూడ నున్నావు. ఆకారణం
బేదియో నాతోఁ జెప్పెదవా!

చంద్ర—చెలికాఁడా! విజయలక్ష్మీపరివృత్తుండ న
గు నేను ఖిన్నుఁడ నయియున్నానని పల్కుట
లో నీవు మిగులఁ బొరపడితివి సుమా!

వసం—పొరపడినానా! అవును నీ వట్లనుటలోఁ ద
ప్పేమి? ఆ గుడారమునం గలవా రెవ్వరని నీవు
తోలుతఁ బ్రశ్నించి, గ్రీకులరాణివాసమని తెలి
సికొనినపిమ్మట నిట్లు వెచ్చనూర్పుల నూర్చు
చుండునిన్ను ఖిన్నుఁడవయి యున్నాఁడ వనఁదగు
నా! విరహివయి యున్నావనిన సరిగనుండును.

చంద్ర—చాలు. నీపరియాచకము.

చనం—పంయాచకములు కావా ! దానికేమి గాని
సంగడికా ! నీమనంబుఁ జూడగొన్న యాయంద
కత్తె యెవతె ! ఆసంగతి నాకించుక దెల్పుము.
అట్లు చెప్పకున్నచో నాతోడేసరి.

చంద్ర—సంగడికా ! నీవిట్లాన వెట్టుచుండ నిజ
ము చెప్పకపోయిన యీదోషమంతయు నాది.
నిజము చెప్పెద నాకర్ణింపుము. ఇరుకునఁ బడి
గ్రీకుసేన చెల్లాచెదరయి పాటిపోవుచుండెను. వా
రిని వెంటఁదరుమనే బోవుచు గుడారమువంక
కేగితి. గ్రీకులు పాటిపోవుటకయి గుడారము
తెత్తుచుండిరి. అప్పు డగుడారములోనుండి యొ
క కాంతామణి బయటికి వచ్చినది. అయ్యారే !
ఆకన్నెమిన్నసాబ గేమని చెప్పవచ్చును.

సీ. కలదు లేదనునట్టి కౌనుదీవియ గాంచి

కాంచ నక్కఱలేదు గగనసీమ

సాగను గుల్కెడినవ్వుమొగముతీరు దలంచి

తలఁప నక్కఱలేదు కలువజేని

పసలు గ్రమ్ముచునుండుమిసిమివేనలి నెంచి

యెంచ నక్కఱలేదు భృంగములను

నిగనిగలాడుకన్నుగవను గనుగొని

కన నక్కఱయె లేదు కంజములను

తే. తళతళల నీనుచెలిమిన్నతనువు నెంచి

యెంచనక్కటలేదు సూ మించుమాట

యింతయేటికి దాని వర్ణింతుమేని

పలుక నక్కటలేద యప్పరలఁ గూర్చి. 30

సంగడిఁడా ! ఏమామందయానయందము.

చ. నిగనిగలాడుకూర్మములు నిల్కడ గాంచినమిం

చుఁ దీవ సం, పెగకుసుమ్ములక వలచుభృంగచ

యంబులు కంధిలేనియా, పగడము లింతవంత

లగుపల్కులు నేర్చిన పైఁడిబొమ్మ మ,దగజవి

లాసయానసరినారులు లేరు ధరాతలంబునన్. 31

ఆకాంతామణిని గాంచిన దాది నామనంబు మ

రల్ప నశంబుగాక యున్నది. నీమాటలఁ బట్టిచూడ

నాపె సెల్యూకసునికుమార్తెయి యుండనోపు.

ప్రతీహారి—(ప్రవేశించి) చండతరదోర్దండవిజితాఖిల

మహీమండలాధిపా ! చంద్రగుప్తసార్వభౌమా !

జయము జయము. దేవా ! నే నార్యచాణక్యు

నిసందేశంబు గొని తెచ్చియున్నాఁడను వారు

మీకిమ్మని చెప్పి యీలేఖఁ బంపియున్నారు.

చిత్తగింపుడు.

చంద్ర—ఓయీ ! ప్రతీహారి ! పాటలీపుత్రమునఁ

జాణక్యమహర్షిన త్తముడు సుఖముగ నున్నారు

కదా ! మావిజయమునుగూర్చి వారికి వార్తలు వెంటవెంటనే తెలియుచున్నవా ? అచ్చట నేమైన విశేషములు కలవా యేమి ? స్ఖా ! వసంతా ! దీనిని జదువుము.

వసం—చిత్తము. (అని చదువుచున్నాడు.)

“వత్సా ! మౌర్యవంశోద్ధారకా ! నీవు మాయాజ్ఞానుసారము తత్క్షణము తక్షణిలకు జనినావనియు, నం దంభీరు నోడించినావనియు విని మిగుల సంతసించితి. గ్రీకులుకూడ సంభీరునకు సహాయపడవచ్చినప్పుడు రాయమల్లుడు నీకుఁ దోడ్పడినాడనియు వినినాడను. రెండవవిజయమువ వసంతునిసాహసము వర్ణనాతీతము. అంభీరునిమృతి కారణమై ముఖ్యుడు. సెల్యూకసు నీచే నోడింపఁబడి నందకటకమునకువచ్చి నందునకుఁ దనకుమార్తె నిచ్చెదననియు వానికి నీతో యుద్ధముచేసెదననియు వాగ్దానము చేసినాడట ! కాన నీవువెంటనే నందకటకమునకుఁ బోయి మహాపద్మనందుని, సెల్యూకసునుగూడ నోడించి కృతవిజయలక్ష్మీకరగ్రహణుండఁ వగుటయేకాక, సెల్యూకసుకుమార్తెయును శోచోత్తరనుగూడఁ బరిగ్రహించినవాడవగుము. నే నిటనుండి బయలు వెడలి నిన్ను నందకటకమందుఁ గలసికొందును.”

పాటలీపుత్రము }
శ్రావణ బాలు } చాణక్యుడు.

మిత్రమా ! ఇంకేమి ? నీమనోవాంఛ లన్నియు నెఱవేఱఁగలవు. వెంటనే బయలుదేటి నందకటకమునకుఁ బోవుదము.

చంద్ర—వసంతా ! ఆ చాణక్యునిదయామృతము మనపైఁ బ్రసరించుచుండవలయును కాని మన కోరికలు నెఱవేఱుట కేమియాశ్చర్యము.

వసం—సంగడిఁడా ! నీతాకృతమంతయు నాకుఁ దెలియును. మనము ప్రయాణమగుట యాలస్యమయినచో వారు సర్వసన్నద్ధులగుదురు. అప్పుడు గోరఁజీరునది గొడ్డలితోఁ జీరవలయును. కాన ప్రయాణభేరి మ్రోఁగింప నాజ్ఞాపించెదను. రమ్మ మనము పోవుదము.

(నిష్క్రమింతురు.)

రంగము - సౌధము

(పద్మనందుని ప్రవేశము.)

పద్మ—చ. తనయులనెల్ల మ్రింగి వసుధాసురుచేఁ గడు బేరు దక్కి భీ, రునిగతిఁ బొట్టతిండి కిసిరోయొ ప్రాంతముఁ జేరినాఁడ నె, మ్మనమునఁ దాపమాఁ

ననుమానము తీతెను జంద్రగుప్తుని, దునిమెద
గ్రీకుసాయమునఁ దోసము నా కపుడే లభించె
డిన్. 32

ఉ. గ్రీకులసాయ మున్న నెవరికొ సమరంబునఁ దాఁక
లేను దా, నేకడ కేఁగునో కనెద నెవ్వరు వానిని
గాచువార లిం, కాకతినుండు చావవలె నభినిజ్ఞా
చ్చిన వీడువాడనా ! , యీ కరవాల మూని
వధియించెద గ్రద్దకుఁ దిండి వెట్టెదన్. 33

“ఏకా క్రియా ద్వ్యర్థకరీ బభూవ” అనినట్లు నా
కిప్పుడు రెండులాభములు లభించును. తిరుగ మగధ
రాజ్యంబు నాకబ్బుట యొకటి. రెండవది, సెల్యూకసు
నికుమార్తెను నాకిచ్చి వివాహముచేయుట. అతఁ
డు మనస్ఫూర్తిగా వివాహము చేసెదనని చెప్పి రూ
పపటము నా కిచ్చినాడే? అయ్యారే! ఈ యొ
య్యారియంద మెంతమనోహరముగా నున్నది.

క. దరమా ! గళ మారయఁ గం

ధరమా పెన్నెరులగుంపు తరుణీమణిసుం

దరమాధురిస్విన మెన్నె

దరమా హరికై నఁ జంద్రధరునికి నైనన్. 34

ఆయంగనామణిసింగారంబు వర్ణింప నేరితరము?

కాని; చెలికత్తెలపల్కులు వినిన శోణోత్తరకు నాప

యి వలపులేనట్లు స్పష్టపడున్నది. ఏమిది ? నేనుమాత్రము రూపసిని గానో? ముసలివాడనా! మొన్న నే కదా ! నాకు నలువదియవయేడు దాటినది. ఒక్క సామ్రాజ్యంబులేక యున్నాడనుగాని, ఇంకనా కేమింటఁ గొడువ ! మగధసామ్రాజ్యాక్రమణానంతరమున సెల్యూకసు నాకే బలవంతముగాఁ బెండ్లిచేయఁడా ! సెల్యూకసే కాఁబోలు వచ్చుచున్నాడు. సెల్యూకసు—(ప్రవేశించి) మిత్రమా! పద్మనందా! భావికాలమగధచక్రవర్తివికదా! ఇప్పుడు రాఁబోవు విపత్తునుగూర్చి నీయుద్దేశమేమి ? బాగుగా నాలోచించి చెప్పుము.

పద్మ—సఖా ! ఇప్పుడు వచ్చినవిపత్తేమి ? సమయముకానిసమయమున నిట్టిపు వచ్చుట చూడనశ్చర్యదాయకముగా నున్నదే !

సెల్యూక్—చంద్రగుప్త, రాయమల్ల, వసంతులు వచ్చి నందకటకమును ధమసేనలతో ముట్టడించినారని

పద్మ—ఏమేమి ? వారిచ్చటికివచ్చి ముట్టడించినారా ఇప్పుడే మనసేనల నన్నిటినిగూడ యుద్ధనన్నద్ధులై యుండుడని చాటెంతము. మనముకూడఁ

త్సన్నాహములపయి నుండము. సఖా ! నాన్ని నాశ్శత్రు జేతులతీటపోవునట్లు యుద్ధంబు

నని మిగులసంతోషముగా నున్నది. ఎక్కటిక
య్యంబున నాలావంతయుఁ బ్రకటించెదను. ఆ
లస్య మేటికి ?

చ. కొడుకులనెల్ల గూఢముగఁ గూల్చినకూళలనా
జిఁ జంపి యి, వృషు రిపురక్తభారలను మోద
ముతోడుతఁ దర్పణము నే, విడిచెద వారికెల్ల
నృప భీరుని గూర్చుని జంద్రగుప్తునిక, గెడ
పెద రాయమల్లనృపు గెంటెద నొంచెదనావ
సంతునిన్.

35

సెల్యూ—పద్మనందా! నీకు విజయమగుఁగాక! కాని,
వారలస్వైంబు మిగులఁబెద్దదిగాఁ గన్పట్టుచున్న
దే ? మనయిరువురిసైన్యంబులుగూడ నటువది
వేలకు మించియుండవు. వారికి దాదాపుగానెను
బదివేలవఱకున్నట్లుగాఁ గన్పట్టుచున్నది. కావున
మనమేదేనియుక్తిపన్ని వారి నోడించవలయును.

పద్మ—ఏటికి నీ విట్లధైర్యపడుచున్నావో కాని నా
కెఱుంగరాకున్నది. సర్వదేశాధీశులఁ గయ్యం
బునఁ దెగటార్చి విఖ్యాతి గాంచినమహాపద్మ
నందుం డీపాటిచిన్న సేనకు జంకునా ! కృత్రిమో
పాయంబులచే విధి యనుల్లంఘనీయ మగుట నా
కీనందకటకమునకుఁ బోవలసినచ్చెను. కానిమ్ము

నన్ను నాడట్లు చేసినచాణక్యచండాలుని నేటి
 కయ్యమునఁ దెగటార్చెద. నందవంశ మంతరిం
 చువఱకును నాకూర్చుడు శిరోజములు ముడి
 వెట్టడట ! వాని జీవములతోఁబట్టి బంధించి
 గొటగొట వానిబుట్టుగొట్టిగించి నాకోపము తీ
 ర్చికొనెదను.

సెయ్య—సరియే ! రమ్మ. సేనల సిద్ధపఱుతము.
 (నిష్క్రమితురు.)

రంగము - యుద్ధభూమి.

(చంద్రగుప్తుడు, వసంతుడు, పద్మనందుడు,
 సెయ్యకను)

చంద్ర—ఓరోరి ! మహాపద్మనాదా ! ఇదియాలము
 కాని, కుత్సితమతివయి మౌర్యులను జంప ని
 శ్చయించుట కాదు.

పంచ. బలంబుచేతఁ బెక్కుదేశపాలురక వధించిభూ
 తలాధినాథబృంద మెల్ల దాసులై చెలంగ ను
 జ్వలత్ ప్రతాపుడైననన్నుఁజంద్రగుప్తుగామదిక
 దలంచికొమ్ము చావకుండఁదప్పికొమ్ముపొమ్మిక
 వసం—ఓరి ! నందా !

పంచ. ఘనుండు క్రూరరాజవర్గకంఠలుంఠనుండ తం,

డనంగ మూతిమీఁద మీసమైననున్న చోనెదు,
 రొనంగ రమ్ము గ్రీకువారుకూడ నుండిరంచ
 హా, పెనంగఁ బోయి తేని మేను వీడువాఁడవ
 య్యయో !

37

సెల్యూ—బేరా ! వదరుఁబోతా !

ఉత్సా. కారులేలప్రేల నింకఁగడఁగి మీవిభుండుమా,
 భూరమణునితోడ యుద్ధమునకువచ్చువాఁడొకో
 బీరముచెడి మూలనుండి పిరికిపడెడివాఁడొకో
 బేర!ముందు చెప్పు మాకునంతెచాలుదుర్మతీ!

మహా—భుజం. అరే చాలుఁ జాలించరా నీదుకారుల్
 హరుండైనఁ గాని మ్మికారాజుఁ దాఁక
 దరం పొనె చీ ! యీవృథా మాట లేలా?
 దురమ్మందు వే న న్నెదుర్కొమ్ము మూఢా !
 (తెరలో ఫిరంగులు ప్రేలును)

పంచచామరములు.

చంద్ర—దురాత్మ ! చాలునిల్వ మింకఁ ద్రుంచువాఁ
 డ నిన్నిదే, శిరమ్ము గూల్చి దాని భూమిఁ జేర్చు
 వాఁడ బాలిశా !

సెల్యూ—బిరాన పాటిపోయి తేని వీడువాఁడ నీకిదే
 కరంబుమేలు లేకయున్నఁగంతమున్ వధింతురా !

వసం—దురమ్ము చేయ నెంచెదేని దోర్బలమ్ముచూచి
సం, గరమ్మునందు నిల్చి పోరగా యశమ్ము
హెచ్చగున్.

పద్మ—నరాధిపాధమాధమా ! ఘనమ్ముగాదుప్రేలినన్
సరేజయింతుగాని నీదుశక్తి కొంత చూపుమా !
చంద్ర—ఘనుండుబోలె మాటలాడఁగాఁ దొడంగె
దియ్యదే,నినున్ క్షణంబులోనఁ ద్రుంతు నిల్వ
పాటిపోకురా !

సెల్యూ—జనావళుల్ నుతింప నిన్నుఁ జంపువాడ
నీ కిదే, వినాశకాల మావరించె వెట్టి యొడ
కింకిటన్.

వసం—బలంబు చూపుమంతె కాని పౌరుషంపుమా
టలన్, చలంబుతోడఁ బల్కునేల చాలు సంత
సించితిన్.

మహా—విలంబమేల చేయ నీకు వేగిరమ్ము పోరికిన్
బలంబు రూపుమాపి భూమిపాలునిన్నుఁ జేసెదన్
చంద్ర—దురాత్మ ! యిదై నిన్ను నేను ద్రుంచువాడఁ
గాచుకో

సెల్యూ—శరంబు వేయుచున్నవాడఁ జచ్చినావు
చూచుకో

చంద్ర—భరంబు దీనిఁ గాయనీకుఁ బాటిపోక తప్పుకో

పద్మ--శరమ్ము వచ్చెదాని కింకఁజచ్చిపోక మేలుకో.

వసం—ఓరీ ! వాచాటా ! వృథాగర్వాటోపా !
ఏమి ప్రేలితివిరా !

(దవడలు నొక్కిలోనికి లాగుకొని పోవును.)

(తెరలో పెద్దకలకలము - ఫిరంగులు పేలును. హా !
సెల్యూకసూ ! చచ్చితి ! చచ్చితి ! రక్షించుము.)

సెల్యూ—సఖా ! ఇదే వచ్చుచున్నాను.

(నిష్క్రమించును.)

చంద్ర—నేనును నీవెంటనే వచ్చెదను.

(నిష్క్రమించును. తెరలో ఫిరంగులు పేలును.)

(తిరుగఁ జంద్రగుప్త, వసంతులు ప్రవేశింతురు.)

చంద్ర—సంగడిఁడా ! ఇందు మనకే విజయ మబ్బిన
ది. ఆర్యచాణక్యునిదర్శన మొనర్చుకొందము.
రమ్ము.

వసం—సఖా ! చాణక్యఋష్యాశీర్వచనములోఁ దొ
లిదె నది. ఇంకను రెండవది మిగిలియేయున్నది
కదా! అది స్వయంబుగాఁ జేసికొనుము.

చంద్ర—నీవేళాకోళము చాలును. రమ్మ పోవుదము.

(నిష్క్రమింతురు)

రంగము - మంటపము.

(చంద్రగుప్తుఁడు, వసంతుఁడు, చాణక్యుఁడు, సెల్యూకసు)

వసం—మిత్రమా ! చంద్రగుప్తా ! ఇన్ని నాశ్లకు గ్రీ
కులజయించి మగధరాజ్యాభిషేకమునంద సిద్ధుం
డవయియున్ననిన్నుఁ గాంచుభాగ్యంబు నాకుఁ
గల్గినది. ఇదియంతయుఁ జాణక్యనియనుగ్రహ
ము సుమీ !

చంద్ర—అభ్యంతరమేమి? అయ్యనఘుఁడే నాయభ్యు
దయమునకుఁ బ్రథమకారణము.

చాణ—వత్స ! నాప్రతిజ్ఞలు పరిపూర్తిఁజెందినవి.
ఇంక నీవివాహమహోత్సవమొక్కటియుఁ బట్ట

భిషేకమును నేను జూడఁదగినవి. ఇదేనిన్ను మ
గధరాజ్యాధిపతినిగాఁ జేయుచున్నాను.

(కీరీటము శిరముపైఁ బెట్టుచు.)

సెల్యూ—మహారాజా ! చంద్రగుప్తసార్వభౌమా !
నాకుమార్తెయగు శోణోత్తరను మీకిచ్చి వివా
హము చేసెదను. తమ రెండుల కియ్యకొనవల
యును.

చాణ—కుమారా! తప్పక నీవనినట్లు చేయవలసినద
నియే నాయభిప్రాయము.

చంద్ర—గురువులయాజ్ఞ తలఁదాల్చుచున్నాను.

చాణ—వత్సా! ఇంక నీకేమయినను గోరికలుగలవా!

చంద్ర—నాకింకేమి కావలయును. అయినను లో
కోపకారార్థ మిట్లగుఁగాక !

భరతవాక్యము.

గీ. ధరను శ్రీశారదాలాడేజి యురుతరయశ
మును గడించుత సుకవులకును యశంబు
గలుగుఁగావుత మీకృతి యిలను నెలయుఁ
గాత సస్యముల నొసంగుఁ గాత భూమి.

మజియు,

గీ. అవని గోబ్రాహ్మణులకు సౌఖ్యమగుఁగాక
 కవులకెప్పుడు సత్కీర్తి గలుగుఁ గాక
 అబహిరశశభము లుండునంతదాక
 వసుధ మామకసత్కృతి వఱలుఁగాక.

40

చాణ—అట్లే యగుఁగాత.

(అందఱును నిష్క్రమింతురు.)

(తె ర ది గు ను.)

సంపూర్ణము.

శారదా గ్రంథమాల.

“విద్యావిహీనః పశుః” అనునార్యోక్తి యంద
అచేతను శిరసావహింపఁదగినదే కదా ! ప్రస్తుతము
మనదేశ మెట్లున్నది ? అన్ని దేశములకన్న విద్యలో
మిగుల వెనుకఁబడి వన్నెతఱిగి యున్నది. ఇట్టికాల
మునఁ బ్రతివారును వారిచేత నగుసహాయమును
జేసి భాష నుద్ధరింపవలయును. భాషాభివృద్ధితోపా
టు విద్యాభివృద్ధియు, అందువలన దేశాభివృద్ధియు
నగును.

“గీ. విద్య యొసఁగును వినయంబు వినయమునను
బడయుఁ బాత్రతఁ బాత్రతవలన ధనము
ధనమువలనను ధర్మంబు దానివలన
నై హికాముష్మికసుఖంబు లందు నరుఁడు.”

కావునఁ బ్రతిపనికీని విద్య యత్యావశ్యకము.
అదేమిపాపమో కాని నేటికాలమున గ్రామ్యభాష
యొకటి బయలువెడలి మనభాష నడుగంటఁద్రొక్క
యత్నించుచున్నది. మనము దానియంద్రేక మడఁప
యత్నింపవలయును. ఇప్పట్ల మన మొనరింపవలసి
నదేని యనేకగ్రంథములు వెలువఱుచుటయే. అట్లు
చేయుటయే కాక అందఱి కందువిడిలో నుండునట్లు
వెలలు తగ్గించవలయును. అనేకు లిట్లు గ్రంథములఁ

బ్రచురించుచుండ మేముకూడ నిట్లు చెయుట ఉప
తనహాయమే. ఇప్పుడు, వారలకు మనము తోడ్ప
డితిమేని కొంతయభివృద్ధి యగు ననియె మాతాత్మ
ర్యము. అదియే మాగ్రంథమాల స్థాపించుటకు ము
ఖ్యకారణము.

ప్రకృతాంశము విడచి చాలదూరము వచ్చితిమి.
ఇందు ముఖ్యముగా భాషాభివృద్ధికి దోడ్పడు నాట
కములు, నవలలు, ప్రహసనములు, ప్రబంధములు
ప్రచురింపఁబడును. నాతికతన మయి నిర్దుష్టమగు
శైలిని చక్కనిగ్రంథములు వ్రాయఁబడును.

చందాదారులకు రు. 1-0-0. శాశ్వతచందా
దారులకు రు. 2-0-0. సహాయులకు రు. 5-0-0.
పోషకులకు రు. 10-0-0 చందా నిర్ణయించితిమి.
శాశ్వతచందాదారులకు సహాయులకు పోషకులకు
చక్కని క్యాలికోబైండుచేసినపుస్తకము లీయఁబడు
ను. ఇందుకు ప్రవేశరుసుము నాల్గణాలే. 3-20 పుట
లకు తక్కువకాని గ్రంథములు వెలువడును. అన్యుల
కు 0-6-0ల కిచ్చునవి చందాదారులకు 0-4-0కే
యియఁబడును. చందాధనము మిగుల స్వల్ప మగు
టచే ఏపుస్తకమున కాపుస్తకము, వీ. పీ. పంపిన
భాగము లేదు. కాన చందా ముందనిపిన మంచిది.

అటుకాక ధేవుస్తకమున కది వీ. పీ. పంపుడనిన
ఖర్చులు వాచే భరింపవలయును. చందాదారులకను
బంధ గ్రంథములు వలయునెడ పోస్టేజీ మేమే భరించి
అసలు వెలలకే వారల కంపెదము. విద్యాభిమాను
లందఱు మాకు తోడ్పడెదరని ప్రార్థించుచున్నాము.

అనుబంధగ్రంథములు.

పార్థసారథి శతకము	0-1-0
భుజంగ హితో పదేశము (వేశ్యలమాయలు బాగుగా వర్ణింపఁబడినవి) పుష్పబాణవి లాసము. (శ్లోకములు, పద్యములు.)	0-2-0
బుద్ధోత్పత్తి (చదివి తీరవలెను.)	0-1-0
ప్రభాకరవిజయము. (చక్కనినాటకము.)	0-8-0

గ్రంథమాలాగ్రంథములు.

2 మోహనవతి. (అఱుంకములనాటకము.)

ఇది మామూలలో ద్వితీయకుసుమము. అందఱి
కాఱణాల కిచ్చుచున్నను మాచందాదారులకు నా
లగణాలకే యిచ్చుచున్నాము. పతివ్రతచరిత్ర. నాతి
కఠినమగునైలి ద్రాక్షపాకము. మాగ్రంథ ప్రాసస్త్య

మునుగూర్చి మేము పొగడుటకన్న చదివిచూచిన
మీకే తెలియును. శైలికయి యీ దిగువపద్యము
చదివి చూడుడు.

“సీ. కడు దీనపడి చాన నడుకానఁ బడి నూన

ముగ నెంతలేసి బాములను బడితో

“నను మానె” నని లేనియనుమానమునుబూని

ఘనవేణి నీవెంత వనటఁ బడితో

మగఁడంచును గణింపఁ దగమంచివగ నించె

నని యెంచి యెంతయాయానపడితో

కన ఘోరవనవారమును నారి ! కని ధీర

తను మాని యపు డెంతదద్దరిలితో

గీ. కటకటా ! మోహనవతి ! ముచ్చటలనుదతి

రతికి రతిఁ గొల్పునతి గుణవతి మనోహ

రాంగములు గలయువతి కాయజునిదంతి

యెట్లు నిను మాని జీవించు నింకమీఁద.”

31 దేవేంద్ర పరాభవము (నాటకము).

కీర్తిశేషులైన బ్ర. శ్రీ. దూర్వాసుల మార్తాండ
శాస్త్రిగారిచే రచియింపఁబడినది. పారిజాతాపహర
ణముకథ. ప్రదర్శకుల కుపయోగ మగునట్లు క్లుప్త
పఠించి వ్రాయఁబడెను. పంచదారచక్రీకాని దృ

శ్రేష్ఠప్రబంధము కాదు. ఈపద్యము చదివిన మీకే
బోధపడును.

ఉ త్వ ల మా లి క.

గోపకులావతంస ! కడుకూరిమిచే భవదీయభూ
లతా, చాపవినిగ్గతేక్షణనిశాతశరావళియై క్తి
జూపి యా, గోపికలక జయించి కుచగోపుర
ముల్లోని మారసంగరో, దీపితశక్తి జూపి కసి
దీక్ష గచాకచి పోరునేయుటల్, నీపని కాని నా
నెదుట నిల్చి శరోద్ధతి జూప జాలుదే.

4. సుగుణమణి (నాటకము).

ఇదియు శ్రీ మార్తాండశాస్త్రివిరచితమే. ప్ర
కృతకాలానుగుణ్యంబగు శైలితో ముద్దులొల్కు
పల్కులతో హృదయములగు పద్యములతో చమ
త్కారమగు హాస్యముతో నిండియున్నది. వర్ణన
లత్యద్భుతములు.

“నీ. పాతాళలోకంబుపర్యంతముక జొచ్చు

ధారుణీవివరంబు నోరు గాఁగ

భూమ్యంతరిక్షముల్ పూర్తిగా నిండుకీ

చకనికాయము దంష్ట్రచయముకాఁగ

సంధ్యారుణలతాంతసంతాన మగ్నిహో
 త్రంబు వర్షించునేత్రములు కాగ
 పంక్తికృతానేకబకరాజి మెడయందు
 వ్రేలఁ గట్టినయస్తిమాల కాగ
 గీ. పలువిధంబుల మృత్యుదేవతనుఁబోలి
 నెగడునీవని హా! మన సుగుణమణిని
 గొంతులో వేసికొనెనేమొ కొంపదీసి
 కాకయుండిన నేడు నాకంటఁబడదె.”

ఏజంటకు మంచికమీషన్ నీయఁబడును. వివర
 ములు తెలిసికొనఁగోరువా రీ క్రిందిచిరునామాకు
 వ్రాయుడు.

మేనేజర్,

శారదాగ్రంథమండలి

మాడుగుల

విశాఖపట్టణము జిల్లా.

